

Галуцько В. М.,
*доктор юридичних наук,
 професор кафедри професійних та спеціальних дисциплін
 Херсонського факультету
 Одеського державного університету внутрішніх справ України*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ СЛІДЧОГО ПІД ЧАС ВВЕДЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕЖИМУ – ВОЄННОГО СТАНУ

METHODOLOGICAL BASES OF ACTIVITY OF THE SUCCESSFUL EVALUATION OF THE ADMINISTRATIVE-LEGAL MODE – MILITARY STATE

У статті доведено, що на слідчого покладається широкий комплекс завдань, як-то захист Вітчизни від злочинних посягань до розслідування кримінальних проваджень, виявлення причин і умов, які сприяють учиненню кримінальних правопорушень, і вжиття через відповідні органи заходів щодо їх усунення, застосування новітніх форм та методів розслідування, узагальнення та використання як українського, так і міжнародного законодавства, направлення кримінальних проваджень до суду, зміцнення авторитету судової гілки влади, щоб викликати в громадян реальну довіру до неї як провідного чинника забезпечення їхніх прав, свобод і законних інтересів.

Ключові слова: методологія, слідчий, адміністративно-правовий режим, військовий стан, діяльність, методологічні основи.

В статье доказано, что на следователя возлагается широкий комплекс задач, таких как защита Отечества от преступных посягательств, расследование уголовных производств, выявление причин и условий, способствующих совершению преступлений, и принятие через соответствующие органы мер по их устранению, применение новых форм и методов расследования, обобщение и использование как украинского, так и международного законодательства, направление уголовных производств в суд, укрепление авторитета судебной ветви власти, чтобы вызвать у граждан реальное доверие к ней как ведущему фактору обеспечения их прав, свобод и законных интересов.

Ключевые слова: методология, следователь, административно-правовой режим, военное положение, деятельность, методологические основы.

The article proves that the investigator has a wide range of tasks, such as the protection of the Fatherland from criminal encroachments on the investigation of criminal proceedings, the identification of causes and conditions conducive to the commission of criminal offenses, and the use of the latest forms and methods through appropriate authorities investigation, generalization and use of both Ukrainian and international law, the sending of criminal proceedings to the court, strengthening the authority of the judicial branch, in order to bring real confidence to citizens as a leading factor in ensuring their rights, freedoms and legitimate interests.

Key words: methodology, investigator, administrative-legal regime, military status, activity, methodological bases.

Вступ. Євроінтеграційним процесам України стають на заваді загарбницькі дії Росії, що є реальними загрозами суверенітету та цілісності, у листопаді 2018 р., це призвело до введення на території областей, що розташовані вздовж російського кордону, придністровської ділянки молдавського кордону та на узбережжі Чорного та Азовського морів, а саме Одеської, Миколаївської, Херсонської, Запорізької, Луганської, Донецької, Сумської, Харківської, Чернігівської та Вінницької областей воєнного стану.

Ступінь розробленості проблеми. Питанням компетенції діяльності державної влади особливо увагу приділяли, зокрема, такі науковці: В. Авер'янов, О. Бандурка, Ю. Битяк, І. Голосніченко, С. Гончарук, І. Гриценко, Т. Гуржій, С. Гусаров, В. Гусласький, Є. Додін, Р. Калюжний, А. Комзюк, С. Ківалов, В. Коваленко, Л. Коваль, В. Колпаков, О. Кузьменко, В. Манохін, Є. Сердюк, В. Петков, В. Плішкін, Ю. Римаренко, В. Шкарупа, С. Горелов, А. Каткова, І. Шопіна звертали увагу на діяльність слідчих підрозділів. І. Дьяченко, С. Кузніченко, В. Рушайло, М. Тищенко, Х. Ярмачі досліджували певні аспекти діяльності державних органів, форм їх взаємодії під час надзвичайних адміністративно-правових режимів, однак нині відсутнє комплексне

дослідження методологічних основ діяльності слідчих підрозділів під час введення воєнного стану.

Метою статті є дослідження методологічних основ діяльності слідчих підрозділів під час введення воєнного стану в Україні.

Виклад основного матеріалу. У сучасній науці є кілька підходів до визначення поняття «методологія». Згідно зі словником, слово «методологія» (грец. *μεθοδολογία* – «учення про метод») – сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в науці; учення про методи пізнання та перетворення дійсності. Основу методології становить мислення і світогляд як операційне середовище самодисципліни та роботи з інформацією, моделями, алгоритмами [1]. Низка вчених розглядає методологію як систему методів пізнання, зокрема й конкретних. Вона мислиться як певний арсенал методів діяльності. Недоліки такого підходу в тому, що методологія, з одного боку, змушується до розуміння тільки методів і тільки методів пізнання. Такий погляд не враховує методологічну роль принципів, теорій і парадигм. З другого боку, методологія в цій транскрипції стосується тільки пізнавальної діяльності. Насправді, діяльність характеризується принаймні трьома її різновидами: пізнавальною, практичною та оцінною діяльністю,

які взаємодоповнюють одна одну в реальній життєдіяльності. Немало важить і те, що, зводячи методологію до системи методів, викликає сумнів у застосуванні до неї терміна «система» [2]. Інші науковці стверджують, що методологія – це тип раціонально-рефлексивної свідомості, спрямований на вивчення, удосконалення й конструювання методів. Поняття методології має два основних значення: по-перше, це система певних правил, принципів і операцій, що застосовуються у тій чи тій сфері діяльності (у науці, політиці, мистецтві тощо); по-друге, це вчення про цю систему, загальна теорія методу [3]. Методологія – це систематизована сукупність пізнавальних засобів, які дають змогу досліджувати правову реальність в її різноманітних зв'язках зі світовим буттям, поєднуючи низку компонентів: світогляд і фундаментальні загальнотеоретичні концепції, загальні філософські закони і категорії, загальні й загальнонаукові методи. Тому методологію не можна зводити до одного з компонентів, зокрема, до методу чи вчення про методи, оскільки за її межами залишаються інші компоненти. Залежно від структури й конкретики об'єктів пізнання виділяють два рівні методології. Перший, найвищий рівень – це загальна методологія, що полягає в реалізації глибинного підходу до вивчення предметів і явищ навколишнього світу. Загальна методологія становить, так би мовити, загальнометодологічну директиву під час проведення будь-якого дослідження. Другий рівень – окрема (галузева) методологія конкретної наукової галузі (дисципліни) [4; 5].

Отже, як бачимо, нині відсутній єдиний підхід до вищевказаного питання. Так, на нашу думку, методологія адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності сформувалася на філософсько-світоглядних підходах, які базуються на матеріалістичній теорії пізнання світу, діалектичній філософії, визнанні об'єктивних соціальних законів розвитку суспільства та можливості їх пізнання, набуття істинних знань щодо них; враховують усім відомі доступні наукові ідеї та теорії, доктринальні погляди вчених, правові звичаї, чинне законодавство і законодавство Європейського Союзу, інший нормативний та емпіричний матеріал в аналізованій сфері; завдання, які стоять перед публічною адміністрацією та гіпотези щодо їх виконання, в результаті чого механізм адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності спроектовано таким чином, щоб зміцнити авторитет судової гілки влади, щоб викликати в громадян реальну довіру до неї як провідного чинника забезпечення їхніх прав, свобод і законних інтересів, щоб сукупність загальних і спеціальних методів формування теорії адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності стала дієвим чинником у підвищенні ефективності цієї діяльності.

Досліджуючи діяльність слідчого під час введення з 14:00 26 листопада 2018 р. воєнного стану в окремих місцевостях на території в Україні строком на 30 діб – до 14:00 26 грудня 2018 р. [6], ми можемо говорити, що він належить до спеціальних суб'єктів, що забезпечують реалізацію цього адміністративно-правового режиму.

Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [7].

С. Кузніченко суб'єктів, що забезпечують реалізацію адміністративно-правового режиму воєнного стану, поділяє на дві групи: загальні та спеціальні. До перших він зараховує суб'єктів, що визначають засади внутрішньої політики держави та стратегію державного управління, мають відповідні координаційні повноваження та вирішують в основному, конституційно та законодавчо закріплені стратегічні завдання в зазначеній сфері, а також реалізують державну політику в цьому напрямі. Спеціальним суб'єктом у цій сфері є військове командування та інші уповноважені органи [8].

Саме до спеціальних суб'єктів належать всі правоохоронні органи, у структурі яких є слідчі підрозділи. Так, відповідно до ст. 38 КПК України, нині органами досудового розслідування (органами, що здійснюють дізнання і досудове слідство) є: слідчі підрозділи а) органів Національної поліції; б) органів безпеки; в) органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства; г) органів державного бюро розслідувань; р) органів Державної кримінально-виконавчої служби України; 2) підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України [9].

На теперішній час відсутні узагальнені завдання (окрім розслідування кримінальних правопорушень) для всіх слідчих правоохоронних органів, тому необхідно виходити із завдань тих органів, до структури яких вони відносяться. Тобто у собі слідчі поєднують кілька статусів суб'єктів. Так, наприклад, НАБУ – слідчий і оперуповноважений, Національної поліції – поліцейський, слідчий, оперуповноважений. Тобто він фактично одночасно виконує кілька функцій. З огляду на положення про органи досудового розслідування на них покладаються такі завдання: 1) захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень; 2) охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження; 3) забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінальних правопорушень, належних до підслідності слідчих органів Національної поліції; 4) забезпечення відшкодування фізичним і юридичним особам шкоди, заподіяної кримінальними правопорушеннями; 5) виявлення причин і умов, які сприяють учиненню кримінальних правопорушень,

і вжиття через відповідні органи заходів щодо їх усунення [10]. Тобто діяльність слідчого, як зазначає Р. Белкін, у процесі розслідування злочину не вичерпується комплексом слідчих дій, адже вона не зводиться виключно до роботи з доказами, а передбачає низку інших кримінально-процесуальних процедур і організаційно-технічних заходів [11].

Отже, на слідчого покладається широкий комплекс завдань, як-то захист Вітчизни від злочинних посягань до розслідування кримінальних прова-

джень, виявлення причин і умов, які сприяють учиненню кримінальних правопорушень, і вжиття через відповідні органи заходів щодо їх усунення, застосування новітніх форм та методів розслідування, узагальнення та використання як українського, так і міжнародного законодавства, направлення кримінальних проваджень до суду, зміцнення авторитету судової гілки влади, щоб викликати в громадян реальну довіру до неї як провідного чинника забезпечення їхніх прав, свобод і законних інтересів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Словник української мови в 11 т. АН УРСР. Інститут мовознавства. Київ : Наукова думка, 1970–1980. 671 с.
2. Баксаков А.Я., Туленков Н.В. Методология научного исследования. Киев : Рус. яз., 2002. С. 8.
3. Швець Д.Ф. Методология та організація наукових досліджень : Навчальний посібник. Рівне : НУВГП, 2016. 151 с.
4. Битяк Ю.П., Гаращук В.М., Богущкий В.В. та ін. Адміністративне право : підручник. Харків : Право, 2010. 624 с.
5. Салига К.С. Методология наукового дослідження економічної ефективності інвестицій в інноваційні проекти. Ефективна економіка. 2013. Вип. 2. С. 1–3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_2_23.
6. Про внесення зміни до рішення Ради національної безпеки і оборони України від 26 листопада 2018 року «Щодо надзвичайних заходів із забезпечення державного суверенітету і незалежності України та введення воєнного стану в Україні» : Указ Президента України від 26.11.2018 р. № 392/2018. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922018-25578>.
7. Про правовий режим воєнного стану : Закон України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>.
8. Кузніченко С.О. Адміністративно-правовий режим воєнного стану : монографія. Харків : Право, 2014. 232 с.
9. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
10. Положення про органи досудового розслідування національної поліції України. Наказ № 570 від 06.07.2017 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17>.
11. Белкин Р.С. Профессия – следователь. Гродно. Гродненская областная укрупненная типография. 1995. 160 с.